

UOT 338.467.6

TURİZM BİZNESİNDƏ ANİMASIYA FƏALİYYƏTİ¹NÖVRƏSLİ TƏRLAN NÖVRƏS oğlu²ÖZBƏKZADƏ HUMAY FƏDAİ qızı*Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti, 1-dosent, 2-magistrant**Açar sözlər: turizm, mədəniyyət, iqtisadiyyat, animasiya, sosial, xidmət*

Turizm – latınca bir dönmə hərəkətini ifadə edir. Tornus, mənasındakı incə fərqlə baxmayaraq, təməldə dəyişməmək üzrə qərb dillərinə girmişdir. İngiliscədə olan “tour” və “touring” deyimləri də bu sözdən yaranmışdır. *Tour* (dövr) dairəvi bir hərəkəti, bəzi qəsəbə və bölgələrin ziyarətini, iş və ya əyləncə məqsədi ilə edilən yer dəyişdirmə hərəkətlərini ifadə edir.

Animasiya – latınmənşəli sözdür *anima* – “hava, külək, küləyin əsməsi, ruh, can” və *animus* – “ruh, qəlb, can, istək, hiss” deməkdir. Ümumən işə, canlandırma, ruhlandırma anlamına gəlir. Animasiya ümumi mənasıyla insanlar üçün edilən bütün canlandırmaları və ruhlandırmaları əhatə edir.

Əyləncə – ilkin formada *ilincū* kimi işlənilib, “ilişmək” feili ilə qohum olduğu güman edilir. Əyləncə adamlar arasında bağlılıqla əlaqədardır.

Mehmanxana - fars dilindəki *mehman* – “qonaq”, *xanə* – “ev” sözlərindən törəyib, mənası “qonaq evi” kimi başa düşülür.

Ssenari – *Fransızca scénario* “bir teatr əsəri və ya filmin səhnələrini təsvir edən mətn” sözündən götürülmüşdür. Bu söz italyanca eyni mənanı bildirən *scenario* sözündən əmələ gəlmiş və *scena* “səhnə” sözündən törəmiş, qədim yunanca *skēnē* “1. çadır, çardaq, kölgəlik, 2. teatrda səhnə” sözündən alınmışdır.

Sinopsis – ingiliscə olan bu söz qədim yunanca *synopsis* “ümumi göz atma, ümumi baxış, xülasə” sözündən alınmışdır və qədim yunanca *opsis* “baxma, göz atma” sözündən, *syn-* prefiksindən yaranmış, “baxmaq” feili ilə eyni kökdəndir.

İqtisadiyyatın aparıcı və ən dinamik sahələrindən biri olan turizm həm də sürətli inkişaf tempinə görə əsrin iqtisadi fenomeni hesab olunur. Bu gün turizmin davamlı inkişafını təmin etmək, müasir turist tələbatını ödəyəcək turizm məhsulunu formalaşdırmaq asudə vaxtın təşkilində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin daimi olaraq artırılması şərti ilə mümkündür. Turməhsulun keyfiyyətinin yüksək səviyyədə olması turizm biznesinin inkişafı üçün lazım olan zəruri şərtidir.

Hazırda turizm sahəsində yeni istiqamətlərdən biridə animasiyadır. Animasiya, spesifik turist məhsulunun hazırlanması üçün turizm proqramları və zəruri elementlərdən formalaşmış. **Animasiya** – turist terminlər lüğətində turistlərin istirahət və asudə vaxtlarını səmərəli təşkil etmək üçün yaradılan xidmətlər, canlı əyləncə proqramları kimi müəyyən edilib. Turizmdə animasiya – səyahət edənlərin və ya gecələmə müəssisələrində qalan müştərilərin asudə vaxtını əyləncəli və xoş keçirməsi məqsədilə təşkil edilən xüsusi proqramların, həyata keçirilən bütün tədbirlərin məcmusudur.

Animasiya fəaliyyəti sosial bir sahə olduğu üçün turizm sahəsində birdən çox insanın iştirakı ilə reallaşır. Turizm müəssisələrində eyni zamanda bir çox fərqli ölkədən qonaqların olduğu nəzərə alınarsa, animasiya proqramlarında iştirak edən qonaqlar da müxtəlif mədəniyyətlərdən gələn qonaqlardır. Bu baxımdan, animasiya fəaliyyəti xüsusilə də, mədəni dəyərlərin paylaşılması və tanıtılmasında mühüm rol oynayır. Sosial-mədəni animasiyanın təyinatı insanın yaradıcılıq əsasında mədəniyyətə aktiv inteqrasiyasından ibarətdir. Sosial-mədəni animasiya istirahət edənlərin maraqları və tələbatlarının müxtəlifliyinə uyğun olaraq çoxcəhətli xarakter daşıyır. Animasiya

fəaliyyətləri sosial-mədəni proses olduğundan yeni insanlarla tanış olmaq, dost qazanmaq kimi sosial ehtiyacların qarşılınması üçün imkan və şərait yaradır.

Səyahət edən turistləri yalnız mədəniyyətə, adətlərə, dünya xalqlarının ənənələrinə olan maraq, dünya və yerli ədəbiyyatın ən yaxşı nümunələri: musiqi, teatr, bəşəriyyətin bədii mədəniyyətinin unikal abidələriylə tanış olmaq arzusu deyil, həm də istirahət etmək və əylənmək istəyi birləşdirir. Turizmdə animasiya asudə vaxtın əyləncəli və yaddaqalan keçirilməsi üçün xüsusi proqramların hazırlanmasını və təqdim edilməsini nəzərdə tutur. Animasiya proqramlarına idman oyunları və yarışları, rəqs axşamları, karnavallar, oyunlar, mənəvi maraqlar sferasına daxil olan məşğuliyyətlər daxil edilir. Əsas məqsəd turisdə xoş əhval-ruhiyyə yaratmaq, istirahətinin maraqlı, yaddaqalan olmasını təmin etməkdir.

Animasiya proqramı dedikdə, turistlərə idman, səhiyyə, sağlamlıq, maarifləndirmə, mədəni-kütləvi tədbirlərin keçirilməsinin planı nəzərdə tutulur. Animasiya proqramlarının hazırlanması animasiya fəaliyyətinin bir nizam içində davam etməsidir. Animasiya proqramlarının hazırlanmasında yüksəkixtisaslı mütəxəssislər–animatorlar iştirak etməlidir. Animator asudə vaxtın keçirilməsi üçün fərdi və kollektiv proqramların hazırlanması ilə məşğul olur, turistlərə dəyərli istirahət təşkil edir, onların yalnız yorğunluqdan azad olması üçün deyil, həm də alışılmış, gündəlik həyatın qayğılarından uzaqlaşmaq, itirilmiş fiziki və mənəvi enerjinin bərpası üçün şərait yaradırlar. Peşəkar animator özündə aşağıdakı əhəmiyyətli keyfiyyətləri birləşdirir: sərbəstlik, ünsiyyətçil olmaq, təşkilatçılıq qabiliyyəti, qrup ilə işləmək bacarığı, yüksək ünsiyyət mədəniyyəti, bədən dilini bilməsi, işgüzarlıq, liderlik bacarığı və yaradıcılıq qabiliyyəti.

Animasiya sistemində rəhbər - animasiya meneceridir. O, birbaşa baş menecerə tabe olur. Geniş profilli mütəxəssis olaraq animasiya meneceri əhalinin müxtəlif qruplarının ictimai-mədəni maraqlarını aşkar etmək və onları təmin etmək, animasiya proqramlarını və onların həyata keçirilməsi üçün sosial texnologiyaları inkişaf etdirmək, turizm sahəsində innovativ fəaliyyətlərini stimullaşdırmaq, animasiya fəaliyyətinin təşkilinin iqtisadi mexanizmlərini idarə etmək, mədəni-estetik yaradıcılığın inkişafı üçün effektiv pedaqoji metodları tətbiq etmək vəzifəsi daşıyır.

Animator-mütəxəssisinin prinsipial xüsusiyyəti odur ki, o, sosiologiyayı, iqtisadiyyatı, politologiyayı, idarəetmə nəzəriyyəsini, rejissorluğun əsaslarını və ictimai-mədəni fəaliyyətin reallaşdırmasını və dünya mədəniyyətini bilməli və bir sıra digər ictimai əhəmiyyətli biliklərə sahib olmalıdır. Menecer-animator işlədiyi müvəqqəti kollektivdə idarəetmənin psixoloji-pedagoji əsaslarını bilməli, yaşına, tərkibinə, təhsil səviyyəsinə, ictimai vəziyyətinə görə fərqlənən müxtəlif tip turist kollektivlərini idarə etməlidir və ətrafdakıların fikrinə təsir edə bilməyi bacarmalıdır. Bundan başqa, menecer-animatorun təşəbbüs göstərmək, insanların diqqətini cəlb etmək və onları istiqamətləndirmək, qonaqların dilində danışmaq qabiliyyəti olmalıdır.

Beləliklə, animasiya proqramları qonaqların istirahəti və əylənməsi üçün animatorlar tərəfindən hazırlanır. Lakin bir proqram insanların bəzilərində müsbət emosiyalar yaratdığı halda, digərlərində isə bu əksinə ola bilər. Təklif olunan animasiya proqramlarının necə qəbul olunması bir çox amillərdən asılıdır: iştirakçıların və ya tamaşaçıların yaşı, təhsil səviyyəsi, iştirakçıların cinsi, etnik mənsubiyyəti, bu proqramın reallaşdırılması zamanı əhval-ruhiyyələr və s. Bu səbəbdən, müxtəlif zövqləri təmin etmək üçün qabaqcadan bu xidmətlərin istehlakçıları klassifikasiya etmək, ehtiyatda bir neçə müxtəlif proqram və ya tədbir hazırlamaq lazımdır. Bir qayda olaraq, menecer-animator yeni mövsümün başlanğıcında bütün mövsümün animasiya proqramını təsdiq edir. Həftənin günlərinə uyğun olaraq tədbirlərin dəqiq cədvəli tərtib edilir, ssenarisi, sinopsisi yazılır və tədbirlərin icrası ilə əlaqədar olaraq, komandanın hər bir üzvünə müəyyən vəzifələr verilir.

Animasiyanın ümumi proqramı hazırlanarkən, əyləncə və idman elementləri öz formasına görə müxtəlifliyi ilə seçilən olmalıdır. Həmçinin turistlərin bilavasitə tədbirlərə iştirakçı kimi aktiv cəlb olunması həmin tədbirin turistlər üçün daha maraqlı olmasını təmin edir. Axşam şouları hoteldə qonaqların, adətən, iki həftəlik qaldığını nəzərə alaraq, hər ikihəftədə bir təkrarlanmalıdır.

Şou-proqramların icrası üçün lazım olan hər şey (ssenari, musiqi, işıq, xoreoqrafiya, kostyumlar) komandanın üzvləri və rəhbər tərəfindən dəqiq düşünülür və şou təşkil olunur.

Axşam tamaşaları mehmanxananın əyləncə proqramının əsas hissəsidir. Onlar məzmununa, səhnəsinə görə müxtəlif və qonaqlar üçün maraqlı olmalıdır. Bir qayda olaraq, bunların hamısını animator təşkil edir. Təşkilatçılar hər bir tamaşanı parlaq, rəngarəng, yaddaqalan etməyə çalışırlar. Bayram tədbirlərinin təşkili isə animasiya proqramlarının qurulmasında ən vacib məqamlardan biridir. Bu zaman bayrama xas olan ən əsas detallara diqqət yetirmək lazımdır. Animasiya menecerləri bu və ya digər ölkələrin ənənələri əsasında əyləncə proqramlarını qurur, xarici qonaqları xalqların həyatı, adət-ənənələri ilə tanış edirlər. Mehmanxanalarda bayram günləri bayramlara həsr olunmuş axşam proqramları keçirilir, menyuya xüsusi bayram şirniyyatları və çərəzləri daxil edilir, bütün gün boyunca uşaqlara konfet paylanır, gecə isə atəşfəşanlıq təşkil edilir. Beləliklə, turistlərin yaradıcılığını inkişaf etdirmək, animasiya fəaliyyətinin məzmununu zənginləşdirmək, müasir tələbləri nəzərə alaraq yeni iş metodları axtarmaq, material və ifadə vasitələrindən tam istifadə etmək animatorun fəaliyyətinin əsasını təşkil edir.

Nəticədə, insanlar əylənərək mənəvi ehtiyaclarını təmin edir, öz şəxsiyyətlərini dəyərləndirir, müxtəlif alt sistemlər üzrə öz rollarını təhlil edirlər. Əyləncə sənayesi əyləncəmühtəti yaratmaq məqsədi daşıyır, belə ki, əyləncə hadisələrinin məcmusu əyləncə prosesindən asılıdır. Əyləncə sənayesinin inkişafının sosial istiqaməti yeni fərdi və ictimai ehtiyacların yaranmasına, həmçinin mövcud şərtlər altında ehtiyacların formalaşmasına və inkişafına xidmət edir. Hal-hazırda turizm xidmətlərinə mədəni-intellektual animasiya proqramlarının əlavə edilməsi, turist marşrutlarının və səfərlərin məzmununa idman, əyləncə xarakterli turist xidmətlərinin əlavə olunması həmin turizm məhsulunun turizm bazarında tələbat və nüfuzunu artırır.

Son illər Azərbaycanda qeyri-neft sektoruna göstərilən diqqət və qayğı turizmin inkişafının daha da sürətlənməsinə böyük imkanlar yaradıb. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin 6 dekabr 2016-cı il tarixli fərmanı ilə təsdiq olunan milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri sırasında da ixtisaslaşdırılmış turizm sənayesi diqqət mərkəzində saxlanılıb. Həmin sənədlə ölkəmizdə turizmin gələcək inkişaf hədəfləri müəyyənləşdirilib. Sənəddə vurğulanır ki, mövcud imkan və potensialdan səmərəli istifadə etməklə Azərbaycan 2025-ci ilədək həm regionda, həm də digər dünya ölkələri arasında cəlbedici turizm məkanlarından birinə çevriləcək. 2025-ci ildən sonrakı dövr üzrə perspektiv isə ölkəni dünyada turistlərin ən çox üstünlük verdikləri 20 turizm məkanından birinə çevirməkdir.

Bütün bunlar isə onu deməyə əsas verir ki, yaxın gələcəkdə Azərbaycan yüksək sürətlə inkişaf edən turizm ölkəsinə çevriləcək. Turizm sahəsinə olan bu diqqəti və imzalanmış sərəncamları nəzərə alsaq, bunu da qlobal bir animasiya, yəni məcazi mənada olsa belə, bu sahənin canlandırılması olaraq qəbul edə bilərik. Nəticədə, animasiya fəaliyyəti ilə nəinki turizm sahəsini, eləcə də ölkəmizin iqtisadi vəziyyətini yaxşılaşdırıb, rifahı artırmağa bilərik.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı. Bakı, 6 dekabr 2016.
2. Güngör S. Animasyon. İzmir: Ya-Pa Yayınları, 2003.
3. Növrəsli T.N. Əyləncə sənayesinin və animasiyanın təşkili. Turizmin Əsasları: dərslük. Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti. Tədris Vəsaiti. Bakı: QHT, 2015, 496 s.
4. Növrəsli T.N. Turizm hadisəsinə ümumi yanaşma // Beynəlxalq hüquq və inteqrasiya problemləri elmi analitik jurnal, №4 (36). Bakı: Bakı Dövlət Universiteti, 2013.
5. Növrəsli T.N. Turizmin bəzi nəzəri və praktiki məsələləri // Turizm və qonaqpərvərlik tədqiqatlar jurnalı. №4 Bakı: ATMU, 2016.

6. Növrəslı T.N. Turizm biznesində animasiya xidmətlərinin zəruriliyi // Turizm və qonaqpərvərlik tədqiqatları. С.6, №1. Bakı: ATMU, 2017.
7. Гаранин Н.И., Булыгина И.И. Менеджмент туристской и гостиничной анимации. Уч. пособие. М.: Советский спорт, 2003, 127 с.
8. Жарков А.Д., Чижиков В.М. Культурно-досуговая деятельность. М.: МГУК, 1998, 110 с.
9. Казаренков В. Свободное время не просто отдых // Клуб. М.: 1998 13 с.
10. Курило Л. В. Теория и практика анимации: Учебное пособие. Росс. межд. акад. туризма. М.: Советский спорт, 2006.
11. Квартальнов В.А., Зорин И.В. Туристский терминологический словарь. М.: Советский спорт, 1999.
12. Приезжаева Е.М. Социально-культурная анимация в туризме. УМП М.: РМАТ, 2003.
13. Третьякова Т. Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме: учеб.пособие для вузов. М.: Академия, 2008 .

РЕЗЮМЕ
АНИМАЦИЯ В ТУРИСТИЧЕСКОМ БИЗНЕСЕ
Новрасли Т.Н., Озбекзаде Г.

Ключевые слова: туризм, культура, экономика, анимация, социальный, сервис

Анимация - это комплекс услуг, вносящих значительный вклад в туристический сектор. Анимация в области туризма включает в себя подготовку и реализацию анимационных программ для проведения незабываемого и удивительного отдыха. Подготовка и реализация анимационных программ в туристических заведениях зависит от их организационной деятельности. Правильное планирование всех сторон деятельности, начиная от исполняющего аниматора до анимационного менеджера, принимающего участие в организации, увеличивает удачу. Важный шаг в достижении удачи – создание команды со специализированными кадрами и специалистами, и правильное распределение служебных обязанностей.

SUMMARY
ANIMATION ACTIVITIES IN TOURISM BUSINESS
Novrasli T.N., Ozbekzadeh H.

Key words: tourism, culture, economy, animation, social, service

Animation is a complex of services making significant contributions to tourism sector. Animation in tourism encapsulates preparation and implementation of animation programs to spend leisure time unforgettably and amazingly. Preparation and implementation of animation programs in the tourism establishments is all down to their organizational activities. Planning of some details - animation managers to executive animators, selective activities to preliminary preparations will boost success. In case a team is organized of qualified staff and specialists and work allotment is carried out curvaceously a cardinal important step has already been taken for ensuring success.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	16.11.2017
	Son variant	26.12.2017